

MARIA LOYOLA OPIELA

Podmiotowość w opiece realizowana w placówkach katolickich

Zagadnienie podmiotowości znajduje swój specyficzny wyraz w opiece realizowanej w placówkach katolickich ze względu na tożsamość tych placówek. Na wstępie można postawić tezę, iż opieka realizowana w placówce o tożsamości katolickiej zawsze ma charakter podmiotowy wynikający z prawdy, iż skierowana jest ona do osoby i realizowana przez osoby. Założenia, cele i zasady opieki oraz wynikające z nich działania, metody i środki odnoszą się nie tylko do doczesnego, ale i nadprzyrodzonego wymiaru życia, rozwoju i działania osób. W wierności przyjętej antropologii i nauczaniu Kościoła katolickiego znajdują one wyraz w podstawach prawnych i organizacji działalności placówki zgodnie z obowiązującym prawem świeckim. W historii rozwoju i działalności placówek katolickich opieka zawsze łączyła się z wychowaniem, bez względu na kategorię potrzeb i wiek podopiecznych.

Pojęcie opieki

Opieka jako, że łączy się z różnymi dziedzinami wiedzy i działalności człowieka rozumiana jest jako działanie, które ma na celu ochronę, pomoc, wspieranie, obronę przed określonym zagrożeniem¹. Przez opiekę w szerokim znaczeniu rozumiemy działanie podejmowane wobec osób ze względu na faktyczne czy potencjalne zagrożenie ich istnienia przy braku albo ograniczonych możliwościach przezwyciężenia zagrożenia własnymi siłami tych

* S. DR HAB. MARIA LOYOLA OPIELA, PROF. KUL – SBDNP (służebniczka dębicka), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki, Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej, e-mail: sloyola@wp.pl

¹ Por. J. Maciaszkowa, *Pedagogika opiekuńcza*, w: W. Pomykało (red.), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1993, s. 555.

osób². Podkreśla się także, iż „opieka jest pierwszą działalnością wobec drugiego człowieka, warunkującą jego przeżycie, zachowanie zdrowia, jakość życia, wychowanie, kształcenie, a więc w szczególności usamodzielnienie i socjalizację”³.

Pojęcie opieki dotyczy głównie działania, zatem posiada trzy elementy składowe: przedmiot działania, podmiot działający oraz treść działania. Złożoność rzeczywistości, a szczególnie wiele sytuacji zagrożenia oraz ich uwarunkowania skłania do podkreślenia, iż w tym procesie przedmiotem jest osoba, a jej udział w tak rozumianej opiece ma charakter podmiotowy. Proces jej życia i rozwoju może być przez to działanie pozytywnie wzmacniany, lecz również utrudniany czy przerywany.

Opieka będąc szczególnym rodzajem pomocy, podejmowana przez osobę staje się urzeczywistnieniem relacji dwupodmiotowej w świadczonej działalności. Pojęcie opieki i związane z nią czynności są motywowane troską o zachowanie życia i zdrowia oraz rozwój podopiecznego na właściwym mu etapie życia. Kształtowanie tych czynności związane jest z nieustanną troską o własny rozwój osobowy i doskonalenie kompetencji opiekuna, aby w sposób właściwy wspomagał podopiecznego do samodzielności i spełniania wymagań stawianych przez społeczeństwo. Opieka nad osobą jest zastępowaniem ją w życiowych funkcjach, jednak z zachowaniem właściwej i trwałej relacji, która nabiera niezwyklej wagi. Ze względu na podjęcie opieki, sprawujący ją ma bowiem świadomość wzięcia w pełni na siebie odpowiedzialności za podopiecznego, zależności jego losu i zawierzenie mu życia⁴.

Za ważne i podstawowe funkcje opieki uznaje się wspomaganie mechanizmów rozwoju osoby, rozwijanie kompetencji oraz wzbudzenie siły i odwagi do radzenia sobie z życiowymi problemami i trudnościami. W konsekwencji brak zachwiania równowagi w życiu pozwoli na stopniowe podjęcie odpowiedzialności za swój los, ustosunkowanie się do zasad demokracji, dbanie o wspólne dobro, próby pomnażania go⁵. Osiągnięcie takich efektów możliwe jest jedynie w relacjach międzypodmiotowych.

Podmiotowość opieki

Opieka jest zjawiskiem uniwersalnym, powszechnym i długotrwałym. Rodzinnie, jako pierwszej przypada zaspokojenie potrzeb dziecka. Jest ona jedynym środowiskiem dla dziecka, które w jego wczesnym rozwoju przyjmuje funkcję

² Por. A. Kelm, *Węzłowe problemy pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 2000, s. 19.

³ G. Gajewska, *Pedagogika opiekuńcza. Elementy metodyki*, Zielona Góra 2009, s. 12.

⁴ Por. H. Muszyński, *Opieka w systemie pojęć*, w: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika opiekuńcza. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość*, Gdańsk 2008, s. 100-101.

⁵ Por. M. Winiarski, *Geneza i rozwój pedagogiki opiekuńczej*, w: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika opiekuńcza...*, s. 57.

wychowawczą i zapewnia mu opiekę⁶. Dzięki stałości tego naturalnego środowiska życia i rozwoju dziecka rodzina daje mu oparcie i poczucie bezpieczeństwa. Stabilność ta jest bardzo ważnym czynnikiem rozwoju równowagi emocjonalnej i zdrowej osobowości dziecka w przyszłości. W tej wzajemnej zależności dziecka i rodziców, już od jego poczęcia, wielkie znaczenie ma opieka i troska o dziecko stanowiąca spełnienie roli rodzica.

W szerszym znaczeniu opieka jest zjawiskiem, umożliwiającym spełnienie określonych funkcji przez osobę sprawującą opiekę nad osobą, która z pewnych przyczyn tym funkcjom nie może sprostać. Ten stan niezdolności do wypełniania funkcji sprawia, że osoba wymagająca opieki jest pozbawiona pewnych doświadczeń, podnoszących w pełni jej prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie. Osoba, która nie potrafi sprostać wymaganiom stawianym ze strony społeczeństwa, odczuwa pewien dyskomfort związany z brakiem stanu równowagi. Funkcje, jakie pełni jedna osoba na rzecz zdrowia oraz życia innej, zastępują jej zdolność do osiągnięcia stanu równowagi. Jest to ważny przejaw opieki, która w pewnym wymiarze warunkuje życie i rozwój jednostki⁷.

Dwupodmiotowość opieki znajduje szczególny wyraz w nasyconym opiekuńczo wychowaniu, gdzie stanowi ona podstawę efektywnego rozwoju osoby. Opieka jest bowiem daniem oparcia oraz zaspokajaniem potrzeb, których osoba nie jest w stanie lub nie może samodzielnie zaspokoić, aby zachować prawidłową równowagę biologiczną i psychiczną. Nie jest w stanie także dbać o zdrowie, jakość swojego życia ani zachować prawidłowego rozwoju osobowego⁸.

Podstawową i pierwszą działalnością wobec osoby dziecka jest opieka przez opiekuna, który staje się odpowiedzialny za zachowanie jego zdrowia, kształcenia, usamodzielnienia czy socjalizacji. Jednak, gdy dziecko uzyskuje samodzielność życiową dzięki prawidłowemu rozwojowi, wówczas opieka przekształca się w pomoc. Opieka nad dzieckiem trwa do 18 roku życia, czyli do uzyskania przez dziecko względnej samodzielności życiowej⁹.

Opieka daje się wyróżnić spośród innych działań ze względu na to, że jest powszechna w życiu społecznym¹⁰. Najcenniejsze właściwości opieki, jakie zasługują na uwagę to przede wszystkim fakt, iż dokonuje się ona zawsze w trakcie interakcji między określonymi osobami. Kolejnym ważnym elementem są relacje między obiema stronami, jako rodzaj wymiany oczekiwań

⁶ Por. A. Kelm, *Węzłowe problemy pedagogiki...*, s. 40.

⁷ Por. H. Muszyński, *Opieka w systemie pojęć*, w: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika...*, s. 103.

⁸ Por. G. Gajewska, *Pedagogika opiekuńcza...*, s. 22.

⁹ Por. tamże, s. 12.

¹⁰ Por. B. Smolińska-Theiss, W. Theiss, *Stulecie dziecka: między mitem a zniewoleniem*, w: J. Wilk (red.), *W służbie dziecku*, t. I, Lublin 2003, s. 92.

i zobowiązań. Następnie występuje pełnienie społecznej roli, przypisywanej osobie sprawującej opiekę, która ze względu na przyjętą przez nią hierarchię norm i wzorców zachowania podlega wartościowaniu i kontroli. Inną właściwością zjawiska opieki jest spełnianie przez opiekuna czynności opiekuńczych, które są czynnym udostępnianiem drugiej osobie określonych zasobów¹¹.

Opieka realizowana w placówkach katolickich

W wielu sytuacjach życiowych konieczna staje się opieka, która odnosi się głównie do działań instytucjonalnych podejmowanych wobec jednostek oraz słabszych grup społecznych¹². Realizacja opieki przez placówki katolickie jest umotywowana nie tylko społecznie, ale także religijnie i posiada swoją specyfikę ze względu na tożsamość placówki.

W sposobie rozumienia pojęcia podmiotowości i opieki oraz realizacji zadań placówki we właściwym miejscu i proporcjach powinno być uwzględnione odniesienie do jej katolickiego profilu. Zadania opiekuńcze placówka, ze względu na swój katolicki charakter, realizuje z uwzględnieniem obowiązujących przepisów stanowiących podstawę prowadzenia właściwej dla niej działalności. Określa się ją jako posługę charytatywną (*caritas*), która stanowi część podstawowej misji Kościoła (diakonii) oraz jego działalności społecznej. W dokumentach Kościoła wybrzmiewa jej podmiotowy charakter, gdyż określana jest mianem posługi miłości, a ta realizuje się w relacji międzyosobowej.

Ks. Wiesław Przygoda definiuje posługę charytatywną Kościoła katolickiego jako „zespół zadań i czynności wynikających z Bożego przykazania miłości oraz adekwatnych do potrzeb ludzi cierpiących z powodu materialnego lub duchowego ubóstwa, mających na celu zmniejszenie i usuwanie wszelkiego niedostatku z życia ludzi oraz udzielanie im pomocy niezbędnej do zaspokojenia podstawowych potrzeb materialnych i osiągnięcia odpowiedniego rozwoju osobowego”¹³. Benedykt XVI we wprowadzeniu do dokumentu *Intima Ecclesiae natura* zwrócił uwagę na podmiotowy wymiar: „prowadząc działalność charytatywną, liczne istniejące organizacje katolickie nie powinny ograniczać się po prostu do zbierania lub rozdziału środków pieniężnych, ale winny zawsze szczególną troską otoczyć osobę, która jest w potrzebie,

¹¹ Por. H. Muszyński, *Opieka w systemie pojęć*, w: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika...*, s. 91.

¹² Zob. S. Badora, *Opieka w wymiarze kulturowym*, w: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika ...*, s. 118-119.

¹³ W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004, s. 461.

a także pełnić cenną funkcję pedagogiczną we wspólnocie chrześcijańskiej, wspomagając wychowywanie w duchu dzielenia się, szacunku i miłości, zgodnie z logiką Ewangelii Chrystusa. Działalność charytatywna Kościoła, na wszystkich poziomach, musi w istocie wystrzegać się niebezpieczeństwa, że rozmyje się w zwyczajnej organizacji opiekuńczej, stając się po prostu jedną z jej odmian¹⁴.

Papież określił obowiązki pasterzy, którzy powinni „zagwarantować, aby kierowanie tą działalnością odbywało się zgodnie z wymogami nauki Kościoła oraz z intencjami wiernych, a także, aby respektowane były również normy prawne wydane przez władze świeckie”¹⁵. Jednoznaczność prowadzonych działań zgodnie z tożsamością placówek została ściśle określona ze względu na szacunek do osób, do których ta posługa miłości jest kierowana oraz wpisany w nią wymiar świadectwa. Dlatego organ prowadzący zobowiązany został do „wybierania swoich pracowników spośród osób, które podzielają, a przynajmniej szanują katolicki charakter tych dzieł. Aby w posłudze miłości zapewnione było świadectwo ewangeliczne, Biskup diecezjalny winien dbać o to, by osoby działające w duszpasterstwie charytatywnym Kościoła, oprócz tego, że posiadają wymagane kompetencje zawodowe, dawały przykład życia chrześcijańskiego oraz świadectwo takiej formacji serca, która ukazywałaby wiarę działającą w miłości”¹⁶. Katolickość placówki nie ma zawierać się jedynie w nazwie, lecz wyrażać się w jej istocie.

Omawiana działalność uregulowana jest ustawą o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z nią „Osoby prawne Kościoła mają prawo prowadzenia właściwej dla każdej z nich działalności charytatywno-opiekuńczej”¹⁷. Określono także, iż zgromadzenia zakonne prowadzą tę działalność w zakresie określonym w ich statutach lub odpowiednich aktach wewnętrznych, a organizacje katolickie mogą to czynić w zakresie określonym w ich statutach¹⁸. W ustawie określony został również zakres tej działalności:

- 1) „prowadzenie zakładów dla sierot, starców, osób upośledzonych fizycznie lub umysłowo oraz innych kategorii osób potrzebujących opieki;
- 2) prowadzenie szpitali i innych zakładów leczniczych oraz aptek;
- 3) organizowanie pomocy w zakresie ochrony macierzyństwa;
- 4) organizowanie pomocy sierotom, osobom dotkniętym klęskami żywiołowymi i epidemiami, ofiarom wojennym, znajdującym się w trudnym

¹⁴ Benedykt XVI, Motu proprio *Intima Ecclesiae natura*, Rzym 2012, *Wprowadzenie*.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, Art. 7, § 1. -2.

¹⁷ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U.2018.0.380, Rozdz. 6, art. 38, p. 1).

¹⁸ Zob. tamże, p. 5)-6).

- położeniu materialnym lub zdrowotnym rodzinom i osobom, w tym pozbawionym wolności;
- 5) prowadzenie żłobków, ochronek, burs i schronisk;
 - 6) udzielanie pomocy w zapewnianiu wypoczynku dzieciom i młodzieży znajdującym się w potrzebie;
 - 7) krzewienie idei pomocy bliźnim i postaw społecznych temu sprzyjających;
 - 8) przekazywanie za granicę pomocy ofiarom klęsk żywiołowych i osobom znajdującym się w szczególnej potrzebie¹⁹.

Jak wynika z powyższych ustaleń, opieka realizowana w placówkach katolickich jest ściśle powiązana z działalnością charytatywną, co zostało wskazane w ustawie. Jest także powiązana ściśle z wychowaniem, co wynika z określonego zakresu prowadzonej działalności. Dotyczy to bowiem nie tylko żłobków, ochronek, burs i schronisk, ale także organizacji wypoczynku, kształtowania właściwych postaw społecznych wobec różnych kategorii potrzeb oraz osób potrzebujących pomocy. Zresztą trudno sobie wyobrazić i akceptować opiekę, w której jej adresat byłby traktowany jak przedmiot. Stąd też najczęściej o opiece mówi się w kontekście wychowania, a placówki ją realizujące określa się mianem opiekuńczo-wychowawczych.

Na związek opieki z wychowaniem w literaturze pedagogicznej wskazuje Zdzisław Dąbrowski: „niezależnie jednak od pewnych różnic co do treści i zakresu rozpatrywanych powiązań, na ogół wszyscy autorzy stoją na stanowisku, że opieka zawsze wiąże się z wychowaniem”²⁰.

Opieka zatem jako wieloznaczny termin, który odnosi się do dzieci, młodzieży i dorosłych, obejmuje osoby i grupy społeczne znajdujące się w szczególnych sytuacjach losowych (np. sieroty, chorzy, niepełnosprawni, rodziny). Z kolei działania opiekuńcze są podejmowane przez poszczególne osoby oraz grupy lub instytucje opiekuńcze. Będąc specyficznym typem praktyki społecznej, opieka ma za swoje główne przesłanie świadczenie pomocy ze względu na drugą osobę, tworzenie optymalnych warunków niezbędnych do rozwoju oraz odtwarzanie wzorców prawidłowego postępowania w życiu społecznym. Opieka polega na zaspokajaniu potrzeb związanych z życiem, rozwojem i uczestnictwem w kulturze oraz na tworzeniu biopsychicznych i materialnych warunków do spełnienia tych potrzeb, uwzględniając aktywność oraz samodzielność podopiecznego²¹.

Ważnym warunkiem zrozumienia i przeniesienia idei podmiotowości do praktyki opiekuńczej w placówkach katolickich jest znajomość jej teologicznych, filozoficznych, psychologicznych i pedagogicznych podstaw. We

¹⁹ Tamże, art. 39.

²⁰ Z. Dąbrowski, *Pedagogika opiekuńcza w zarysie*, t. 1, Olsztyn 2006, s. 89.

²¹ Por. S. Badora, *Opieka w wymiarze kulturowym...*, s. 122.

wszystkich wskazanych wyżej wymiarach opieki realizowane czynności w placówkach katolickich, szczególnie spełniane przez osoby zakonne, z natury swojej odniesione są do osoby, stworzonej na obraz i podobieństwo Boże. Takie odniesienie do podopiecznego jako osoby, w religii chrześcijańskiej oznacza i eksponuje podmiotowy sposób jego istnienia. Jest on podmiotem, który poznaje intelektualnie i czuje zmysłowo²². „Istotną cechą osoby ludzkiej jest godność, przejawiająca się w tym, że człowiek, będąc celem wszelkiego postępowania – zarówno jednostek, jak i całego społeczeństwa – nie tłumaczy się ostatecznie przez zespół relacji rzeczowych, przez przyrodę lub społeczność, ale przez relację do osoby Boga, od którego pochodzi”²³.

Stąd bez względu na jej wiek, stan sprawności i zdrowia, wyznanie i pochodzenie²⁴ otaczana jest szacunkiem ze względu na jej godność osobową i opieką odpowiadającą jej indywidualnym potrzebom. Dlatego też traktowana jest jako podmiot tego procesu wchodzący we wzajemną relację z podmiotem sprawującym nad nią opiekę. „Podstawą godności jest akt istnienia człowieka, udzielany mu przez duszę, istniejącą w sobie jako podmiocie, w następstwie jej stworzenia przez Boga”²⁵. W życiu i działaniu każdej osoby, m.in. także przez opiekę, powinien następować pełny jej rozwój na miarę indywidualnej kondycji w wymiarze cielesnym, psychicznym i duchowym, zarówno jako podmiotu świadczącego opiekę, jak i ją przyjmującego.

Podmiotowość w opiece na przykładzie działalności prowadzonej przez zgromadzenie zakonne

Realizacja zasady podmiotowości w opiece ma swój specyficzny wymiar w działalności prowadzonej przez zgromadzenie zakonne. Znajduje to wyraz zarówno w przepisach wewnętrznych jak i zapisach regulujących działalność prowadzonych placówek opiekuńczych, w których aspekt wychowawczy zawsze jest obecny. Realizowany jest w dwupodmiotowych relacjach ze względu na motyw budowania ich przynajmniej ze strony osób sprawujących opiekę, jakim jest przykazanie miłości Boga i bliźniego. Wierność pierwotnej inspiracji i charyzmatowi Zgromadzenia zakłada kontynuację wskazań założyciela, które wskazują wyraźnie na ten wymiar podmiotowości. Przykładem mogą być wskazania bł. Edmunda Bojanowskiego i opieka realizowana przez siostry służebniczki.

²² Por. M. A. Krąpiec, *Osoba*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, red. A. Maryniarczyk in. t. VII, Lublin 2007, s. 876.

²³ Tamże, s. 882.

²⁴ Zob. W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła...*, s. 39.

²⁵ M. A. Krąpiec, *Godność*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, red. A. Maryniarczyk in. t. IV, Lublin 2003, s. 15.

W części *Reguły* dotyczącej formacji i obowiązków siostr zostało jasno określone przez założyciela, że „Dzieci, jako najdroższy skarb Jezusa Pana, niechaj starannie i w miłości pielęgnować, aby stawając się maluczkimi przed Bogiem, przysługiwały się Jezusowi Panu, który nie tylko sam stał się dzieciątkiem, ale też w dzieciach chciał być uwielbionym. Przeto wszelkich okoliczności pilnie użyją, czy to ze zwyczajów Kościoła św. i domów chrześcijańskich, czy to z pór roku, czy wreszcie z rozmaitych zdarzeń, aby im tę miłość Dzieciątka Jezus przypominać”²⁶. Podobnie w odniesieniu do opieki nad chorymi: „Chorym, jako Chrystusowi Panu w miłości służąc, nie tylko ich ciała posługą chrześcijańską ratować, ale i ich dusze miłością i poświęceniem dla Pana Jezusa budować mają, aby tym sposobem zasłużyły sobie mieć Jezusa lekarzem dla swej duszy i ciała. Przeto gdy cierpienia chorych widzą, niechaj swój duszy choroby rozmyślają, a jako chorych pocieszają, tak Jezus im pociechą będzie”²⁷.

Te zapisy w *Regule* i szczegółowe do nich wskazania dotyczące realizacji opieki i organizacji formacji siostr wyrażają szacunek dla osób uczestniczących w procesie opieki, która powinna przyjmować integralny charakter. Powinna bowiem obejmować cielesny i duchowy wymiar osoby, zakładając pomoc w jej funkcjonowaniu, ale także ustawiczny jej rozwój we wszystkich obszarach jej życia i rozwoju. Także osoba sprawująca opiekę powinna troszczyć się o własną formację i kondycję, by jak najlepiej służyć potrzebującym, których godność jest podkreślona poprzez odniesienie do prawdy o ich dziecięctwie Bożym.

Opieka sprawowana przez osobę zakonną nie jest zatem jedynie sprawowaniem zawodu, ale służbą osobie we wzajemnej wymianie wartości. Służąc bowiem, nie czyni jedynie usługi osobie potrzebującej, ale sama korzysta dla własnego osobowego rozwoju. Posługa spełniana jest drogą realizacji jej powołania. Także osoba opieką nie jest jej przedmiotem, ale w sposób podmiotowy, czyli świadomy na miarę swych możliwości, uczestniczy w tym procesie, uczy się i decyduje o realizacji swych potrzeb życiowych.

Formy podejmowanej opieki zależą od indywidualnej sytuacji podopiecznych związanej także z wiekiem, warunkami życia w rodzinie i społeczeństwie, stopniem sprawności, zaradności i wielu innych czynników egzo- i endogennych każdej osoby. Dlatego też obowiązujące zasady i formułowane cele podejmowanej opieki powiązanej z działaniami wychowawczymi nastawione są na osiągnięcie celu pełnego rozwoju osoby. Stąd w części *Reguły* dotyczącej szczegółów realizacji ochrony podopiecznych słuźebniczki miały określone,

²⁶ *Reguła Zgromadzenia Słuźebniczek Boga Rodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, cz. I, Poznań 1867, § 44.

²⁷ Tamże, § 48.

iż „Dzieci w ochronie mają być już zaprawiane z małości do spraw całego życia ludzkiego”²⁸. Natomiast chorych „nauczać, jak czasu choroby używać trzeba do pomnożenia duchownego zdrowia, jak podołać sobie w utrapieniu itp.”²⁹. W ten sposób dzięki sprawowanej opiece z szacunkiem dla osoby, która ze względu na trudną sytuację bądź zagrożenia nie jest w stanie sama dbać o zdrowie, jakość swojego życia ani realizować swego prawidłowego rozwoju osobowego, pomagają ubogacając się wzajemnie.

Celem pomocy jest przygotowanie do radzenia sobie w sytuacji trudnej i usamodzielnienie osoby, we współpracy z rodziną, wobec której pełniona jest funkcja wspomagająca według zasady pomocniczości. Jeżeli stan niezaradności czy zagrożenia nie jest możliwy do przekroczenia i opanowania, osoba wspomagana jest w godnym przeżywaniu tego stanu. Stąd realizacja funkcji wychowawczej czy formacyjnej jest w sposób oczywisty wpisana w proces opieki realizowanej z poszanowaniem podmiotowości uczestniczących w nim osób we właściwych sobie rolach podmiotu działającego i doznającego we wzajemnej wymianie wartości w relacji międzyosobowej.

Zakończenie

W odniesieniu do opieki realizowanej w placówkach katolickich, które są zobowiązane do jej spełniania zgodnie z nauczaniem Kościoła, podstawowym założeniem i istotą jej sprawowania jest zasada podmiotowości. Szczególną formę przyjmuje ona w placówkach prowadzonych przez zgromadzenia zakonne, w których opieka i wszystkie związane z nią czynności są służbą wynikającą bezpośrednio z przykazania miłości i realizowane są zgodnie z normą personalistyczną. Spełnianie opieki jako posługi miłości jest drogą realizacji powołania przez osoby zakonne, które kierując się wiarą i szacunkiem do osoby ludzkiej, „kiedy chorym i ubogim pomoc niosą, Chrystusa tyłu nędzarzom i łaską i cudem pomagającego; kiedy dzieci strzegą i nauczają, Chrystusa dziełek miłośnika, którego rozkoszą było z dziećmi przesta-
wać”³⁰ naśladować w swym życiu. W zmieniających się warunkach społeczno-kulturowych doskonalą się formy i środki realizacji opieki, ale motywacja i obowiązek jej podmiotowego wymiaru pozostaje niezmienna.

²⁸ Tamże, cz. II, § 15.

²⁹ Tamże, cz. II, § 83.

³⁰ *Reguła Zgromadzenia...*, cz. I, § 42.

Bibliografia

- Benedykt XVI, *Motu proprio Intima Ecclesiae natura*, Rzym 2012.
- Dąbrowski Z., *Pedagogika opiekuńcza w zarysie*, t. 1, Olsztyn 2006.
- Gajewska G., *Pedagogika opiekuńcza. Elementy metodyki*, Zielona Góra 2009.
- Jundziłł E., Pawłowska R. (red.), *Pedagogika opiekuńcza. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość*, Gdańsk 2008.
- Kelm A., *Węzłowe problemy pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 2000.
- Krąpiec M A., *Godność*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, red. A Maryniarczyk iin. t. IV, Lublin 2003, s. 15-17.
- Krąpiec M A., *Osoba*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, red. A Maryniarczyk iin. t. VII, Lublin 2007, s. 873-887.
- Pomykało W. (red.), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1993.
- Przygoda W., *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004.
- Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga Rodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1867.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U.2018.0.380.
- Wilk J. (red.), *W służbie dziecku*, t. I, Lublin 2003.

Streszczenie

Realizacja zasady podmiotowości w opiece ma swój specyficzny wymiar w działalności prowadzonej w placówkach katolickich. Określenie opieki mianem posługi miłości wskazuje na międzyosobowe relacje w jej spełnianiu i oparcie motywacji na przykazaniu miłości. Uwzględnienie tego odniesienia zobowiązuje do zachowania wszelkich standardów zarówno w sprawowaniu opieki z szacunkiem do godności każdej osoby, wysokiej jakości jej czynności jak i wymogów obowiązującego prawa. W procesie tym następuje pełny rozwój jego podmiotów we wzajemnej wymianie wartości i świadczeń na miarę indywidualnych potrzeb i możliwości.

Słowa kluczowe: osoba, podmiot, opieka, placówka katolicka.

Subjectivity in care carried out in Catholic institutions

Summary

The realization of the principle of subjectivity in care has its specific scope in the activities carried out in Catholic institutions. Defining care as a service of love indicates interpersonal relationships in its fulfillment, basing motivation on the commandment of love. Consideration of this reference obliges to maintain all standards, both in exercising care with respect for the dignity of each person, the high quality of its activities, as well as the requirements of applicable law. In this process, there is a full development of its entities in the mutual exchange of values and services tailored to individual needs and possibilities.

Keywords: person, subject, care, catholic institution.
